

TAFOFIEL 002 – maart 2010

Voortaan mag u van Epitaaf op gepaste tijd een elektronische nieuwsbrief – Tafofiel – in uw mailbox verwachten. Wij hopen u op deze manier beter en sneller te informeren over onze activiteiten.

Worden behandeld in deze Tafofiel 002

1. Geplande activiteiten
2. Publicaties
3. Vorming
4. Werken in de voormalige ateliers Salu
5. Bloemlezing uit de pers
6. Lidgelden

Hartelijk dank voor de vele, vaak enthousiaste reacties die we ontvingen na het verzenden van onze eerste Nieuwsbrief Taphofiel 001. (www.epitaaf.org/Tafofiel.html)

Trouw lid Carlo Kockerols wees ons op de onlogische schrijfwijze die we hanteerden. De naam Taphofiel, uit het Grieks "taphos" = graf, en "philos" = vriend, zou logischerwijze vernederlandst worden als ofwel tafofiel, ofwel taphophiel. Daar het woord taphos in de naam "Epitaaf" met "f" en niet "ph" geschreven wordt, is het te verkiezen om de schrijfwijze "tafofiel" te hanteren.

Vandaar dat de nieuwsbrief voortaan de naam Tafofiel draagt.

Veel leesplezier.

GEPLANDE ACTIVITEITEN

Op leven en dood: De nacht van de geschiedenis, Davidsfonds

dinsdag 23 maart 2010

Dit jaar heeft de Nacht van de Geschiedenis van het Davidsfonds als thema “Op leven en dood”, waardoor vele klassieke funeraire thema’s aan bod kunnen komen. Zo getuigen lezingen over de oude en nieuwe begrafenis- en stervensrituelen van over de hele wereld en uit de meest uiteenlopende godsdiensten. Ook de palliatieve sector krijgt de nodige aandacht. Op vele begraafplaatsen kan je deelnemen aan rondleidingen. Een aantal activiteiten worden verzorgd door leden van Epitaaf (waaronder Berchem, Londerzeel, en Brasschaat.)

Tussen het enorme aanbod trekken enkele activiteiten onze aandacht.

Forensisch onderzoek weet vele mensen blijkbaar te boeien want Joan De Winne, commandant van het Identificatieteam van de federale politie, staat twee maal op de affiche. In Herdersem geeft hij een lezing, “Omgaan met emotioneel schokkende situaties bij slachtofferidentificatie en necrosearch” (053/77.30.52), en in Noordschote “Als doden een gezicht krijgen” (058/28.89.61).

Onze tentoonstelling “Polvo – Day of the dead” ligt nog vers in het geheugen en ook in Destelbergen kennen ze blijkbaar deze Mexicaanse traditie. Daar organiseert het Davidsfonds een muzikaal cultuurfeest onder de titel “Fiesta de Muertos (Feest van de Dood) in Mexico” (09/328.37.59).

Wie interesse heeft voor grafsymboliek kan zijn licht gaan opsteken in Oosterzele tijdens de lezing “Symbolen op onze grafstenen” (0472/75.20.27) of legt zijn oor te luisteren in Brasschaat bij de lezing “Herinneringen gevat in steen en symboliek: de betekenis van de begraafplaatsen van Brasschaat” (03/651.51.60). Onder de titel “Stof tot Nadenken” brengt Londerzeel een rondleiding op de begraafplaats gevolgd door een erg verzorgde Power Point presentatie, die door ons vooraf bekeken werd. Indrukwekkend is de hoeveelheid aan symboliek en de kwaliteit van uitvoering in diverse materialen die op deze begraafplaats wordt aangetroffen.

Een interessante combinatie van kerkhofwandeling, tentoonstelling en toneel krijg je voorgeschoteld in Oudenaarde onder de titel “Heden ik, Morgen jij!” (0472/98.11.49).

Voor een beschouwing over de rouwtradities bij de adel trekt men richting Temse, waar de interactieve voordracht “Obiits en rouwgebruiken bij de adel” plaats heeft. (03/771.56.49).

Diegene die belangstelling heeft voor de manier waarop onze verre voorouders hun overledenen uitgeleide deden kan terecht in Oostmalle voor de lezing “De dodencultus in Egypte” (inlichtingen : 03/311.52.74) en Kessel-Lo voor de lezing “Rituelen in verband met de dood in Mesopotamië” (016/44.45.87).

De dood is ook een onderwerp dat diverse regisseurs, scenaristen, auteurs en acteurs inspireert. Tijdens de Nacht van de Historische Film op dinsdag 23 maart 2010 worden u vijf historische films gepresenteerd. Het betreft hier films die tot het kruim van de in 2009 uitgebrachte historische films behoren en die de dood in al zijn facetten behandelen.

Voor iedereen wat wils dus.

Een overzicht van alle activiteiten: nacht.davidsfonds.be

CAMPO SANTO NOCTURNE

**Campo Santo begraafplaats Sint-Amandsberg
20 en 23 maart 2010 van 20.00.u -23.00.u**

De Campo Santo Nocturne is een multimediaal parcours met klank en licht, muziek, poëzie, performance, dans, filosofie, documentaires, projecties, getuigenissen, installaties..., uiteraard met het nodige respect voor de gevoelige locatie. Een initiatief van het Sint-Janscollege Sint-Amandsberg onder artistieke leiding van Peter Monsaert.

Het Campo Santo baadt voor enkele uren in een magisch licht. Een montage van requiems, een installatie rond tranen en verdriet, een sterfkamer, foto's van honderden mensen die op Campo Santo begraven liggen, een kaarsentapijt, een soundscape met grafschriften, teksten en poëzie door Bernard Dewulf en Roel Richelieu Van Londersele, een filmpje over Gustave Van de Woestyne en liedjes op tekst van Karel Van de Woestijne (allebei begraven op CS), een installatie rond palliatieve zorgen voor terminaal zieke kinderen, instrumentale treurmuziek, een compilatie begrafeniscènes uit films, een choreografie rond begrafenisrituelen in diverse culturen, documentaires over onbekende doden op het Campo Santo, de legende van rechter Martens, een gigantische rouwkrans enz. enz.

Erfgoeddag 25 april 2010 : FAKE

Een tentoonstelling, rondleidingen en een lezing.

**Museum voor Grafkunst, O-L-Vrouwvoorplein 16 ,1020 Laken
10u-16u30****SPECIALE VERMELDING**

De activiteiten die Epitaaf gepland heeft voor Erfgoeddag werden door het Kwaliteitscomité erg gewaardeerd. Vooral de uitdieping van het thema, en de opvallende, eigen invalshoek op het thema viel in de smaak. Vanwege de buitengewone inspanning kreeg Epitaaf de *speciale vermelding*, een titel voorbehouden aan slechts enkele initiatieven. Hierdoor zullen onze activiteiten extra zichtbaarheid krijgen in de nationale programmabrochure, op de website en in het persdossier.

<http://erfgoeddag.faronet.be/nieuws/grafkunst-tussen-pathos-en-echte-emoities>

Tentoonstelling: FAKE of ECHT?

Slechts een beperkt aantal monumenten op onze begraafplaatsen zijn unieke kunstwerken. Vanaf de 19de eeuw werden 'modelboeken' uitgegeven met prototypes van graven en grafdecoraties. Nabestaanden kozen uit een gamma van beelden en symbolen die uitdrukking gaven aan de 'unieke' gevoelens van smart, verlies, trouw en liefde. Epitaaf stelt deze modelboeken tentoon en legt relaties naar gerealiseerde grafmonumenten. Epitaaf wenst daarmee nieuw licht te werpen op de creatie van grafmonumenten in de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Modelboeken vormen een onuitputtelijke inspiratiebron en hoewel ze meer aanleiding gaven tot interpretatie dan tot imitatie vinden we hierin een verklaring voor de populariteit van sommige funeraire typologieën.

Rondleiding: VERSTEENDE of VERVALSTE EMOTIES?

De rondleidingen liggen in het verlengde van de tentoonstelling. Rondleidingen om 11u en 15u telkens in het Nederlands en het Frans.

Lezing: "AUTOUR DU FAUX" door Daniel Dujoux

Daniel Dujoux spreekt over een bizar fenomeen: 'de wil om misleid te worden'. Aanleiding is het vreemde verhaal van de beroemde Franse wiskundige Michel Charles die zich liet bedotten bij de aankoop van een collectie brieven. Hij dacht o.a. originele (en in het Frans opgestelde) brieven tussen Cleopatra en Julius Caesar te hebben gekocht!

Lezing van 13:30 tot 13:30 in het Frans.

**Internationale Week van de Begraafplaatsen
zaterdag 29 mei t/m zondag juni 2010**

De week van de begraafplaatsen wint aan naambekendheid. Dit jaar nam het aantal deelnemende gemeentes sterk toe. Naast rondleidingen over het (kunst)historische en het ecologische aspect, worden er ook activiteiten op en rond de begraafplaats georganiseerd, waarbij dichters, regisseurs en acteurs, tentoonstellingmakers en muzikanten zijn betrokken. Epitaaf concentreert zich op Laken en Brussel (art nouveau) en op enkele begraafplaatsen waar ze een inventaris uitvoert in opdracht van de gemeentebesturen; Elsene, Lokeren en Kessel-Lo. Ook andere begraafplaatsen zullen in dit kader te bezoeken zijn o.a. te Gent, Antwerpen, Gistel, Sint-Niklaas en Koksijde.

Op 28, 29 en 30 mei wordt in Sint-Amandsberg een openluchttoneel opgevoerd onder de titel "Het Campo Santo herleeft", een samenwerkingsverband van de drie bestaande toneelverenigingen in Sint-Amandsberg. Bekende en minder bekende figuren die er begraven liggen worden ten tonele gevoerd en brengen hun levensperiode in herinnering.

Schoonselhof heeft als parkbegraafplaats ook een onvermoede waarde als natuurgebied, die zich openbaart tijdens een rondgang met bioloog Erik Molenaar.

De meest actuele versie van de deelnemers, hun activiteiten en alle praktische informatie kan u vanaf 15 maart vinden op: www.epitaaf.org/actueel.html en op www.grafzerkje.be.

Deelnemers aan deze week kunnen zich nog steeds melden op info@epitaaf.org.

Museum voor Grafkunst open elke laatste zondag van de maand

Vanaf april tot en met oktober 2010 is het Museum voor Grafkunst éénmaal per maand geopend, telkens op de laatste zondag van de maand.

Concreet voor 2010 betreft dit 25 april (Erfgoeddag), 30 mei (week van de begraafplaatsen), 27 juni, 29 aug, 26 sept, 31 okt, telkens van 11.00.u-16.30.u. (juli niet open).

Het museum en archief zijn natuurlijk ook te bezoeken na afspraak.

'Cemetery State'

Documentaire over funeraire jongerencultuur in Congo

In 'Cemetery State' nodigt Filip De Boeck ons uit op een verbijsterend bezoek aan Kintambo, een van de oudste en grootste begraafplaatsen in Kinshasa. In de omringende sloppenwijk Camp Luka wonen de levenden en doden naast elkaar. Hoewel de begraafplaats officieel werd gesloten door de stedelijke autoriteiten twee decennia geleden, blijven de mensen er hun doden begraven. Jongeren en kinderen hebben er het beheer van de dood overgenomen. De doden zijn hun 'speeltje' geworden, en de doodskist is een voetbal geworden waarmee gespeeld en gegooid wordt. 'Cemetery State' observeert hoe deze jonge doodgravers, zangers en drummers de begrafenisrituelen gebruiken als een alternatief platform om hun ouders en het politiek-maatschappelijke establishment uit te dagen.

De documentaire 'Cemetery State' van Filip De Boeck zal vertoond worden in het Zuiderpershuis op 6 maart, in het kader van een thema-dag over Congo.

De film is opgenomen in de programmatie van het Cinema Novo Festival, in Brugge op 13, 14 en 26 maart en van 'Open Doek' in Turnhout (De Warande) einde april-begin mei.

VORMING

HERNEMING

Op vraag van hen die het seminarie te Genk niet konden bijwonen

Beheer van funerair erfgoed seminarie dinsdag 16 maart 2010 – Merelbeke

Het beheer van funerair erfgoed is gebonden aan wettelijke voorschriften en wordt doorgaans opgenomen door lokale overheden. In deze infosessie wordt stilgestaan bij vragen zoals:

- * Wat zijn de wettelijke voorschriften omtrent het beheer van het funerair erfgoed?
- * Hoe beschrijft de wetgeving de waarde van dit erfgoed?
- * Wie zijn de partners die instaan voor het beheer van dit erfgoed?
- * Welke (financiële) steun is er te verwachten?
- * Wat moet er worden bewaard en hoe moet er geïnventariseerd worden?

Locatie: Raadzaal | Gemeentehuis Merelbeke
Hundelgemsesteenweg 353 | 9820 Merelbeke

Inschrijving: Gratis deelname mits aanmelding op 09/210 32 92 (Dienst Archief)

Docent: Anne-Mie Havermans, Epitaaf

WERKZAAMHEDEN IN HET MUSEUM VOOR GRAFKUNST

Onzichtbaar voor het grote publiek, worden er in het Museum voor grafkunst regelmatig werken uitgevoerd. Die gaan van zeer gespecialiseerde restauratiewerken tot doordeweekse klusjes. Deze gebeuren altijd in opperbeste sfeer. Mocht u zin hebben om een of meerdere keren de handen uit de mouwen te steken, mag u dat zeker doorgeven via info@epitaaf.org.

Concreet hebben we eind maart enkele mannen nodig om te helpen beton te maken voor het gieten van een vloer, onder begeleiding van een deskundige.

BLOEMLEZING UIT DE PERS

Epitaaf bestuurslid Pierre Brewee volgt wat er verschijnt m.b.t funerair erfgoed in de pers en media op de voet. Hij maakt voor ons een korte samenvatting. In geen geval heeft deze bloemlezing de bedoeling om volledig te zijn maar is ze eerder opgevat om er trends in aan te wijzen en soms ook de berichten van een kritische noot te voorzien.

Cremeren over de taalgrens heen.

In het Waalse Frasnes-Lez-Anvaing, op 15 kilometer ten zuiden van Ronse, opende het crematorium De Witte Bomen officieel zijn deuren. De inwoners van Ronse en andere dorpen en steden in Zuid-Oost-Vlaanderen kloegen al een tijd dat het crematorium in Lochristi te ver van deze regio ligt. De intercommunale Westlede besliste dan ook samen te werken met de intercommunale Ideta die instaat voor het beheer van dit nieuwe crematorium. Zo kunnen het Vlaamse en het Waalse Gewest over de taalgrens heen beiden gebruik maken van deze nieuwe dienst. Op jaarbasis is het nieuwe crematorium goed voor 1.200 crematies, gespreid over twee ovens, en de nodige ruimte is voorzien om eventueel een derde oven bij te bouwen. In Picardisch Wallonië, zoals het noorden van Henegouwen wordt genoemd, wonen 330.000 mensen en tellen we jaarlijks 3.500 overlijdens. De Belg kiest steeds meer voor crematie en er was dan ook dringend nood aan een extra crematorium in deze regio. Ook voor de inwoners van Zuid-Oost-Vlaanderen is dit nieuwe crematorium dus een goede zaak : ze moeten niet langer de lange weg naar Lochristi rijden en hebben bovendien de garantie dat het onthaal en de plechtigheden in het Nederlands plaats vinden daar alle personeelsleden tweetalig zijn.

Het crematorium bevindt zich in een park van 4,29 hectare en samen met het gebouw is het perfect geïntegreerd in het landschap. De landschapsbegraafplaats, waarvan er een gedeelte bestemd is voor de gemeente Frasnes, is bijna drie hectare groot en er zijn 22 plateaus aangelegd met elk een eigen bestemming zoals strooiweides, columbaria, urnekelders, ... De ongebruikte plateaus worden bloemenperken. Op de begraafplaats zijn er ook negen houten monumentale sculpturen geplaatst van de Antwerpse kunstenaar Marc De Roover. Deze kunstwerken symboliseren de dialoog tussen de gebouwen, de planten en de open ruimtes.

Bij de bouw van het crematorium is er ook rekening gehouden met het milieu. De strengste normen werden gehanteerd voor de uitstoot en bovendien worden het centrum met de afscheidsruimtes en de cafetaria's verwarmd met de gerecycleerde rookuitstoot.

Meer info kan u lezen in volgend persdossier :

http://www.ideta.be/images/IDETA/ideta_20091028_crematorium_persdossier.pdf

Een graf zoeken via de website van een gemeente of stad.

Nog niet zo lang geleden hebben twee laatstejaars studenten "Industriële wetenschappen" een inventaris gemaakt van het kerkhof van Hees en vervolgens alles op een website gezet zodat u een bezoek aan het kerkhof goed kan voorbereiden. Het resultaat kan u zien op volgende website :

<http://www.kerkhof.heesdorp.be/>

De gemeente Lendeledede volgde dit voorbeeld en biedt sinds kort dezelfde service aan voor iedereen die een bezoek wil brengen aan de begraafplaats :

<http://www.lendeledede.be/begraafplaats>

In de gemeente Gingelom zijn ze nog zo ver niet, maar de gemeenteraad heeft er in ieder geval onlangs besloten de nodige software aan te kopen om dergelijk project uit te werken.

Blijkbaar zien meer en meer gemeenten en steden brood in de mogelijkheid uw bezoek aan de begraafplaats voor te bereiden via een website.

Boek over graven Sint-Pietersplein

Tussen 2002 en 2006 werden tijdens de monumentale werken aan het Sint-Pietersplein in Gent zeven bijzondere graven ontdekt. Die behoorden tot de middeleeuwse monnikenkerk die zich daar toen bevond. De mooie publicatie 'Onder het Sint-Pietersplein Gent - Van Hoogadellijke begraafplaats tot parking' licht het onderzoek omtrent die graven toe. Het boek telt 144 geïllustreerde pagina's en kost 24 euro. Het is vanaf nu verkrijgbaar in de betere boekhandel, de Stadswinkel, De Zwarte Doos en in de Kunsthal Sint-Pietersabdij.

Kunstwerk op militair kerkhof

Op de militaire begraafplaats in de Hoflandstraat in Reninge zal binnenkort een gigantisch kunstwerk worden geplaatst. Het gaat om 'WD Spiral Part One Cinema' van de Duitse kunstenaar Hermann Maier Neustadt, die vorig jaar op 15 januari overleed. Het gaat om een grote installatie, gemaakt uit gele en transparante platen glasvezel en versterkt polyester gemonteerd op een kokervormig skelet. De sculptuur werd indertijd door de kunstenaar gemaakt voor een tijdelijke tentoonstelling. De provincie West-Vlaanderen heeft het sculptuur gekocht en wil het plaatsen op de militaire begraafplaats.

12

Begraafbossen op komst

Het begraven of cremeren van overledenen is bezwaarlijk een milieuvriendelijke activiteit te noemen. Bij een 'green burial' of 'natuurlijke begrafenis' wordt het milieu zo veel mogelijk gespaard. Deze manier van teraardebestelling kent een groeiend succes in Groot-Brittannië, de Verenigde Staten van Amerika, Nederland, Duitsland en Zwitserland maar was tot voor kort onbekend in België. In Geel en Kortrijk deden gemeenteraadsleden een voorstel om dergelijke begraafplaatsen te openen, maar deze denkplanken werden ongenadig naar de prullenmand verwezen.

Daar lijkt verandering in te komen: de stad Sint-Niklaas nam het initiatief om deze 'groene' manier van begraven mogelijk te maken. De begraafplaats Heimolen in Sint-Niklaas heeft in de vorige nieuwsbrief reeds onze aandacht getrokken. En ook nu loopt Heimolen weer in de kijker: het wordt de eerste begraafplaats in Vlaanderen waar deze milieuvriendelijke wijze van begraven aangeboden zal worden.

Het gaat hier om een begraafbos, onderdeel van de begraafplaats Heimolen, waar de as van overledenen aan de wortels van een boom begraven wordt in biologisch afbreekbare urnen. We zullen dringend deze begraafplaats eens moeten bezoeken!

Ook andere gemeenten en steden spelen met het idee aandacht te schenken aan deze milieuvriendelijke visie op het begrafenisritueel. Er zijn niet alleen de afgewezen voorstellen in Geel en Kortrijk. Een soortgelijk bos maakt ook deel uit van het masterplan voor de Hasseltse begraafplaats Kruisveld. Bedoeling van dit strooibos is dat de nabestaanden de as van overledenen kunnen uitstrooien onder een eigen familieboom. Zo kunnen de mensen altijd bij 'hun' boom terecht wanneer ze hun overledenen willen gedenken. De filosofie is dat de as opgenomen wordt door de wortels van de bomen en dat de dierbare op deze manier een beetje verder leeft. Het oud populierenbos zou geroid worden en plaats maken voor een beukenbos, naar voorbeeld van het kerkhof aan de Kempische Steenweg. Doorheen het nieuw park komen bankjes en afdaken.

13

Een uitgebreid artikel over het thema 'natuurlijk begraven', de hele filosofie achter deze praktijk, de verschillende toepassingen in het buitenland, de mogelijkheden in België, ... maakt deel uit van een jaarboek: u bent gewaarschuwd.

LIDGELDEN EPITAAF

- 20 € gewoon lid
- 125 € steunend lid
- 1500 € beschermend lid

overschrijven op rekeningnummer: 068-2039260-56

iban: be20 0682 0392 6056   bic : GKCCBEBB

met vermelding van naam, adres, e-mail, jaartal en één van de hierboven vermelde termen.
